

Nationaal Register Railmonumenten

verslag 2011 / 2012

Onderstaand wordt verslag gedaan van de ontwikkelingen in het Nationaal Register Railmonumenten in de periode 2011-2012, een periode waarin een jubileum kon worden gevierd.

Koperen bruiloft

In 2011 bestond het Nationaal Register Railmonumenten twaalf-en-een-half jaar. Immers, nadat het register in de tweede helft van de jaren 1990 werd ontwikkeld door de Stichting Service- en Adviesbureau Industrieel Erfgoed Nederland (Stabien), vond in 1999 de eerste officiële bijeenkomst plaats van de beoordelingscommissie. In datzelfde jaar werd tijdens een congres 'over de registratie van roerend industrieel erfgoed te Kerkrade door de toenmalige burgemeester, de heer Thijs Wöltgens, het eerste object in het register ingeschreven. Dat eerste object was meteen raak: het ging om niets minder dan de Blauwe Engel DE 41 van de Nederlandse Spoorwegen.

Dieselmotorrijtuig NS DE41 'Blauwe Engel' is met register-nummer 001 het eerste object dat in 1999 werd ingeschreven in het Nationaal Register Railmonumenten. Het vertegenwoordigt een belangrijke ontwikkeling in de geschiedenis van het Nederlandse railvervoer: dit moderne materieel verving in de jaren 1950 de verouderde stoomtreinen op secundaire spoorlijnen, waardoor opheffing kon worden voorkomen. Als 'reddende engel' kreeg het object dan ook een A-status. De Blauwe Engel bevindt zich de collectie van [Het Nederlands Spoorwegmuseum](#), dat het vaak inzet voor ritten met de [Heimwee-express](#). Foto: *Het Spoorwegmuseum*

Tot 2006 werd het register beheerd door Stabien; in 2006 werd het overgedragen aan opdrachtgever Historisch Railvervoer Nederland (HRN).¹ Vanaf 1 januari 2007 wordt het register in opdracht van HRN beheerd door Cultuurwerk | Max Popma Erfgoedprojecten (hierna: beheerder).²

Een jubileum dus, in ieder geval voor de beoordelingscommissie en de Sectie Beheer Nationaal Register Railmonumenten van HRN, die daarmee tevens hun koperen bruiloft vierden. En met hen een groot aantal partijen, die zich druk maakten en nog altijd maken om het zorgvuldig behoud en beheer van een evenwichtig samengestelde collectie railgebonden erfgoed in Nederland.

Nationaal Register Mobiel Erfgoed

Het Nationaal Register Railmonumenten (NR-RailMon) is als register van de sector Rail sinds 2005 één van de vier registers

- 1 Zie voor de geschiedenis en de achtergronden het 'Eindverslag Nationaal Register Railmonumenten'; te downloaden van de eigen website van het register: <http://www.railmonumenten.nl>. Ga naar de informatiepagina, daar zijn procedures en andere relevante informatie te vinden.
- 2 Beheerder wordt bij zijn werkzaamheden begeleid en waar nodig aangestuurd door wat inmiddels de HRN-'sectie Beheer Nationaal Register Railmonumenten' is gaan heten, één van de secties van Historisch Railvervoer Nederland (hierna: Sectie Beheer). Beheerder zorgt dat de werkzaamheden plaatsvinden in afstemming met de ontwikkelingen binnen het zogenaamde Nationaal Register Mobiel Erfgoed (hierna: NRME) van de stichting Mobile Collectie Nederland.

die aan het Nationaal Register Mobiel Erfgoed (NRME) ten grondslag liggen. De andere sectorale registers zijn die van de sectoren water, weg en lucht. De bewaking van de relatie met het NRME komt voort uit de verplichtingen van het convenant met de stichting Mobiele Collectie Nederland (MCN) en de relatie met het 'Waardestellend kader mobiel erfgoed', dat in 2005 werd vastgesteld en gepubliceerd.³ Dit convenant is in 2010 herzien en opnieuw door de vier sectorale registerbeherende instanties ondertekend. Het schept (inhoudelijk en procedureel) bepaalde extra verplichtingen, maar de voordelen voor het mobiel erfgoed als geheel zijn op de langere termijn evident. Verlenging van dit convenant staat voor 2013 op de MCN-agenda.

Evaluatie

Hoewel de stemming bij de betrokkenen zeker feestelijk kon worden genoemd, is geen feest gevierd. In deze tijden van soberheid in de erfgoedwereld zou dat ook niet gepast zijn. Wél werd de tijd rijp geacht tot evaluatie en herbezinning.

Betrokkenen stelden na twaalf-en-een-half jaar vast dat met veel deskundigheid en (doorgaans) een grote mate van eensgezindheid vele honderden objecten voor het register op hun cultuurhistorische waarde zijn beoordeeld, maar dat in al die jaren natuurlijk ook zaken aan het licht waren gekomen waar 'met de kennis van nu' misschien anders tegen aan was gekeken.

Een levend(ig) register

Gelukkig werd al even eensgezind vastgesteld dat het NR-RailMon een levend en levendig register moet zijn en dat evaluatie en enige discussie over een aantal fundamentele zaken zeker aan de orde was. En daarbij past ook dat, zonder achter de waan van de dag aan te lopen, nieuwe inzichten *consequenties* hebben voor de verdere ontwikkeling van het NR-RailMon. De beheerder van het register heeft ten behoeve van de evaluatie in 2012 een notitie opgesteld.

Evaluatie en discussie vonden plaats in diverse gremia, terwijl via de mail eveneens het nodige commentaar over-en-weer ging. Tenslotte werd een gezamenlijke bijeenkomst met de Beoordelingscommissie en de Sectie Beheer op z'n plaats werd geacht, waardoor één en ander uitgesmeerd raakte over de jaren 2012 en 2013. In het onderhavige verslag konden daardoor echte conclusies nog niet getrokken worden; daarvoor zal een later tijdstip gevonden moeten worden.

Beoordeling

Daarom nu over tot 'de orde van de dag'. Onder meer doordat veel tijd is gestoken in evaluatie en herbezinning, kwam de Beoordelingscommissie in de verslagperiode maar één keer bij elkaar en zijn zes objecten beoordeeld. De commissie heeft overigens met spijt geconstateerd, dat meer objecten ook niet werden voorgedragen. Dat in dit jubeljaar het 800e object kon worden geregistreerd, werd als pleister op de wonde beschouwd.

Gelukkig kon wel in de verslagperiode worden geconstateerd dat eind 2012 voor een nieuwe ronde al weer vijftien objecten in de wacht stonden en dat de beoordelingscommissie begin 2013 weer bij elkaar zou komen.

3 Informatie over het Nationaal Register Mobiel Erfgoed is te vinden op de website van dit register: <http://www.mobielecollectienederland.nl>. Informatie over de stichting Mobiele Collectie Nederland: <http://www.mobiel-erfgoed.nl>. Zie voor het convenant van 2010: http://www.mobiel-erfgoed.nl/documenten/Convenant_NRME_dd_100317_getekend.pdf. De beheerder van het NR-RailMon is tevens beheerder a.i. van het NRME.

Een buitengewoon interessante voordracht betrof een 'oorlogsgoederenwagen' van het Amerikaans leger (US Army Transportation Corps). Deze wagens werden met 10.000-en door het Amerikaanse leger ingezet voor de logistieke ondersteuning bij de bevrijding van Europa in de jaren 1944-45. Na de oorlog kwam een aantal exemplaren bij de Nederlandse Spoorwegen terecht. De [Stichting 162](#) is de gelukkige eigenaar van zo'n wagen, die uiteindelijk in de getoonde toestand gerestaureerd zal worden.

De wagen kreeg een A-status.

Foto: Stichting 162

Gebrek aan belangstelling?

De commissie meende een mogelijk gebrek aan belangstelling bij de collectiehouders -ondanks die vijftien objecten in de wacht- als één van de items voor de evaluatie aan HRN, en met name de Sectie Beheer, door te moeten geven. Dit onder het voorbehoud dat het wellicht een incidentele kwestie is en dat, het is reeds vaker gezegd, de meeste cultuurhistorisch waardevolle objecten inmiddels wel geregistreerd zijn.

Commissie

De commissie werd in de verslagperiode voor het eerst voorgezeten door Stijn van Genuchten, in deze hoedanigheid opvolger van Frieda van Diepen, die in 2010 afscheid nam van de commissie. Met de komst van Sam de Lange, Marco Moerland en Henk Kolkman was de commissie gedurende de verslagperiode weer op volle sterkte wat betreft raildeskundigheid. Helaas is nog geen invulling gegeven aan de vacature 'deskundige museale aspecten en erfgoed algemeen'. Tevens heeft de secretaris van de commissie, Mark Grootendorst, aangegeven dat deze functie steeds moeilijker met zijn werk te combineren valt, zodat ook voor de post van secretaris naar nieuw bloed gezocht moet worden.^{4 5}

Onmisbare rol

Hoewel altijd op een aantal details verbeteringen mogelijk zijn, verliepen de (digitale) procedures ook in de afgelopen twee jaar naar tevredenheid. Omdat het verslag over de vorige periode reeds meldde dat, ondanks de verregaande digitalisering, de administratief-secretariële last te hoog is, werd besloten dat voor een nieuwe secretaris een duidelijk breder takenpakket gedeneieerd moet worden. Zo zal deze nieuwe secretaris, behalve bij de voorbereiding en verslaglegging van de bijeenkomsten, ook bij het beheer van de database-informatie worden ingeschakeld en daarbij Bob Schooneveld assisteren. Een eerste en veelbelovend contact werd reeds gelegd met de heer Peter Zorge.

Bob Schooneveld hierin voor het register ook gedurende de verslagperiode weer een onmisbare rol vervuld.

Resultaten

De beoordelingscommissie kwam bijeen op 26 oktober 2011. De resultaten zijn te vinden in bijlage 1. Speciale vermelding verdient de eigenaar van object met registernummer 800, de Tramweg Stichting, die als eerste een volledig voorstel voor een cultuurhistorische waardestelling heeft gedaan volgens

4 Stijn van Genuchten is één van de grondleggers van het register in de jaren 1990, toen dit door HRN en Stabien werd ontwikkeld. Frieda van Diepen heeft de Beoordelingscommissie vanaf het allerprilste begin geleid; ze heeft een fundamentele rol gespeeld in de ontwikkeling en het succes ervan. Zie voor een impressie van haar afscheid: http://www.railmonumenten.nl/register_info/afschied_FvD.htm.

5 Zie voor de samenstelling van de Beoordelingscommissie bijlage 2.

de criteria van het Waardestellend kader mobiel erfgoed. De commissie heeft laten weten deze actie buitengewoon te waarderen.

Lijst 'aangehouden'

Een punt van enige zorg is, wat de beoordelingscommissie betreft, de lijst met objecten, die om wat reden ook worden 'aangehouden', dan wel 'nog niet beoordeeld kunnen' worden. In het laatste geval betreft het objecten, die vaak wel zijn voorgedragen, maar die nog in de actieve dienst zijn, en dus nog niet voor het register in aanmerking komen. Daar hebben commissie en collectiehouders geen invloed op.

Anders ligt dat bij de objecten die aangehouden worden bij een gebrek aan informatie.

De commissie houdt een lijst bij van dergelijke objecten; gelukkig kan geconstateerd worden dat ook in de onderhavige verslagperiode deze lijst weer korter is geworden. De reeds eerder aangekondigde 'clusterbeoordeling' van locomotieven serie 1200 zal tijdens de eerstvolgende bijeenkomst van de beoordelingscommissie in 2013 aan de orde zijn.

Tenslotte konden op aanwijzingen van leden van de beoordelingscommissie en van collectiehouders de nodige correcties in de database worden doorgevoerd.

Sectie Beheer

De HRN-Sectie Beheer kwam in de verslagperiode tweemaal bijeen, op 1 december 2011 en op 3 juli 2012. Voor de inhoud van de besprekingen wordt verwezen de desbetreffende verslagen van de secretaris van de Sectie Beheer, Mark Grootendorst.

Ook in de Sectie Beheer is in verband met de eerder genoemde mogelijke herbezinning druk gediscussieerd en geëvalueerd en ook hier werd de behoefte gevoeld aan een gezamenlijke bijeenkomst met de Beoordelingscommissie. Die bijeenkomst is gepland in 2013.

Externe samenwerking

De samenwerking tussen het NR-RailMon en andere initiatieven op het gebied van mobiel erfgoed werd ook in 2011 en 2012 onverminderd voortgezet.

Registerprojecten

Dankzij de financiële ondersteuning van het Mobiel Erfgoed Centrum (MEC) te Rotterdam kon als vervolg op het project *Mobiel Erfgoed, Wat Beweegt Ons*⁶, een vervolgetraject worden ingezet, dat tot doel had het Nationaal Register Mobiel Erfgoed verder te stroomlijnen. Gestreefd wordt naar een meer eenduidig datamodel en vergroting van de toegankelijk door verdergaande digitalisering, ook van de toelichtingen bij het invullen. Bedoeling is dat straks iedere willekeurige individuele eigenaar van een historische vervoermiddel, in alle vier de sectoren, zélf alles kan invullen, ook een voorstel tot cultuurhistorische waardestelling.

Want een voornaam onderdeel van deze projecten blijft de digitale implementatie van het Waardestellend kader mobiel erfgoed in het NRME als uitvloeisel van het in 2010 mede door HRN ondertekende convenant. De ontwikkelingen zijn nog in volle gang; naar verwachting zal een nieuw en voor de vier sectoren geheel gedigitaliseerd NRME in de loop van 2013 beschikbaar komen.

6 Het resultaat van dit project is een toelichting bij het gebruik van het Waardestellend kader mobiel erfgoed. Deze toelichting is nu reeds in analoge vorm (dwz als PDF) voor een ieder beschikbaar. Deze toelichting zal in de nieuwe versie van het Nationaal Register Mobiel Erfgoed ook echt digitaal beschikbaar zijn, dat wil zeggen, dat bij de velden, die tot de criteria van het Waardestellend kader horen, direct toelichting op het desbetreffende criterium verschijnt.

Registercommissie

De registerprojecten worden uitgevoerd door Cultuurwerk. Vanuit de stichting MCN zijn de werkzaamheden begeleid door een reeds in 2010 ingestelde 'Registercommissie' die zich met de operationalisering van de afspraken uit het convenant bezig houdt. In deze commissie zitten vertegenwoordigers van particuliere en museale eigenaren uit de vier sectoren van het mobiel erfgoed. Belangrijkste gespreksonderwerp is steeds de afstemming en waar mogelijk synchronisatie van de vier sectorale registers en de daarmee verbonden datamodellen en procedures.⁷

Nederlandse Museummaterieel Database

In het verslag van 2009-2010 genoemde stagnatie in de samenwerking met de Nederlandse Museummaterieel Database (NMMD) duurt helaas nog steeds voort. Hoewel de behoefte tot samenwerking nog steeds sterk gevoeld wordt, is er voorlopig nog geen zicht op verandering in deze situatie.

Financiën

Aan de penningmeester van HRN is in beide jaren de nodige informatie verstrekt om de verdere financiële administratie (het innen van de bijdragen van de collectiehouders) te kunnen uitvoeren. De in het vorige verslag genoemde 'discrepantie tussen geoffreerde en werkelijke kosten' van het registerbeheer heeft inmiddels geleid tot een herdefiniëring van taken, waarbij behalve Bob Schooneveld ook de nieuwe secretaris van de beoordelingscommissie betrokken zal worden.

Tot slot

Tot slot geeft de voortgang van het NR-RailMon aanleiding tot de volgende overwegingen en aanbevelingen:

- De periode 2011-2012 gaf een zeer beperkte hoeveelheid beoordelingen te zien. Hoewel de eerste tekenen voor 2013 gunstig zijn, is het goed te waken voor een mogelijk verminderde belangstelling bij collectiehouders voor het register.
- De problemen op het gebied van administratie en secretariaat zijn in de verslagperiode aangepakt. De lopende periode zal uitwijzen of deze aanpak doeltreffend is.
- De resultaten van de evaluatie in 2012 konden in dit verslag nog niet worden meegenomen. Als een volgend verslag weer over twee jaar verschijnt, is het aan te raden de wereld op een andere manier 'kond te doen' van de resultaten van deze evaluatie.
- De voorgenomen verbetering op het gebied van de interne en externe communicatie heeft nog niet plaatsgevonden. Tijdgebrek is hier de oorzaak van. Bezien moet worden of door de voorgenomen herverdeling van taken in 2013 daar meer ruimte voor ontstaat. Hetzelfde geldt voor de samenwerking met de NMMD en het vervolmaken van de overzichten van 'belangrijke ontwikkelingen in de geschiedenis van het Nederlandse Railvervoer'.

Beheerder Nationaal Register Railmonumenten, primo maart 2013

Cultuurwerk | Max Popma Erfgoedprojecten
Ranonkellaan 18 - 1562 AT Krommenie
075 640 50 20 - 0644 978 730
popma@cultuurwerk.nl
www.cultuurwerk.nl

7 Zie voor een verslag van deze werkzaamheden in MCN-verband de website: www.mobiel-erfgoed.nl.

Bijlage 1: Resultaten - overzicht beoordelingen

Er zijn zes objecten beoordeeld en in juni 2012 in het register ingeschreven met de volgende status(sen) en registernummer(s):

Object	Status	Regnr
Dieselstel NS 115	ag	<u>795</u>
Dieselstel NS 186	B	<u>796</u>
Goederenwagen NS 22560 CHAW	A	<u>797</u>
Diesellocomotief NS 673 (605)	nno	<u>798</u>
Personenrijtuig NS B 4118 (21-37 472)	B	<u>799</u>
Elektrisch motorrijtuig GVB 1236 (GTr 236)	A	<u>800</u>

De link in het registernummer verwijst naar het desbetreffende record in de registerdatabase, waar (onder andere) de motivatie bij de status vermeld wordt. Voor de betekenis van de letters en afkortingen wordt verwezen naar de [informatiepagina](#) van het Nationaal Register Railmonumenten.

Relatief recent

De geringe hoeveelheid objecten maakt het moeilijk om over deze verslagperiode algemene uitspraken te doen. Wat opvalt is, dat het in alle gevallen opnieuw om objecten gaat uit een relatief recent verleden. Het oudste object (registernummer 797), werd als 'oorlogsgoederenwagen' gebouwd in 1943 en kwam in 1945 met het Amerikaanse leger ons land binnen. De overige objecten, waarvan drie met dieseltractie, zijn uit de jaren 1950 en '60. En ook registernummer 800 zal na de voorgenomen restauratie een naoorlogs tijdperk representeren. Hoewel zo'n 100 jaar geleden gebouwd, wordt deze Amsterdamse 'Grootbordesser', teruggebracht in de toestand waarin de tram in 1960 buiten dienst werd gesteld.

Tramweg Stichting

In de toekomst zullen meer Amsterdamse trams in het register worden opgenomen.

Verder representeert dit object nog een andere, verheugende en meer actuele ontwikkeling. Zoals bekend heeft de Tramweg Stichting een groot deel van de collectie van het failliete Amsterdams Openbaar Vervoer Museum (AOM) kunnen redden. Helaas had de AOM nooit een tram voor het register voorgedragen, waardoor het Amsterdamse materieel sterk ondervertegenwoordigd was. Met registernummer 800 is een begin gemaakt met het inlopen van deze achterstand; onder de eerder genoemd vijftien objecten, die 'in de wacht stonden' bevinden zich opnieuw een aantal Amsterdamse trams van de Tramweg Stichting.

Bijlage 2: Samenstelling beoordelingscommissie

Per 31-12-2012 bestond de commissie uit:

naam	hoedanigheid
dhr. Drs. S.M. van Genuchten	voorzitter
vacature	deskundige museale aspecten en erfgoed algemeen
dhr. Dr. A.J. Veenendaal	deskundige geschiedenis algemeen en railgeschiedenis
mvr. Dr. M-L. ten Horn-Van Nispen	deskundige techniekgeschiedenis
dhr. Ing. B. Schooneveld	deskundige geschiedenis en rollend materieel spoorwegen (lokaal- en hoofdspoor)
dhr. Ing. P.W. vd Vlist	deskundige geschiedenis en rollend materieel spoorwegen (lokaal- en hoofdspoor)
dhr. Ir. S.J. de Lange	deskundige geschiedenis en rollend materieel tramwegen (interlokale en lokale tram)
dhr. J.M. Moerland	deskundige geschiedenis en rollend materieel tramwegen (interlokale en lokale tram)
dhr. Drs. H. Sluijters	deskundige geschiedenis en rollend materieel industriespoor (normaal- en smalspoor)
dhr. Dr. Ir. H.J. Kolkman	deskundige geschiedenis en rollend materieel industriespoor (normaal- en smalspoor)
dhr. M.M. Grootendorst	secretaris
dhr. M.H. Popma	beheerder register en deskundige cultuurhistorische waardestelling